

היסטוריה 33

שחר פרץ

9 ביוני 2025

שיעור הבא אחרון. במהלך השבוע הבא "תנחת" במשוב עבודה לקיץ ("מטמטס הדבר הזה" – על הצרצר הכיתתי). היא איננה חובה ומקנה בונוס של 10 נקודות לציון המבחן הראשון. בין ספטמבר לינואר יש 2 מבחנים ומתכונת. הסיבה – כי יש בגרות חורף. אחרי כן, 4 שעות היסטוריה ירדו מהמערכת. אם יש דברים לא נכונים או לא קוהרנטיים בסיכום הזה, שרית (המורה) מאשימה את הצרצר.

קידוש החיים – המשך

הגדרה: להמשיך לדבוק בחיים בהיבטים הפיזיים והרוחניים (לזכור – לא רק פיזי, לא רק ההשרדות).

תנועות נוער

הגדרה. מקום חברתי, חינוכי, ופוליטי. היום לתנועות הנוער יש פחות ערך פוליטי, אך בעבר, העולם היה עולם אידיאולוגי, והשתייכות לתנועת נוער מסוימת – אומר שההורים שלך היו מזדהים למפלגה פוליטית מסוימת. באופן כללי, אם היית שייך למפלגה מסוימת, למפלגה היה עיתון, וקופת חולים, ומערכת חינוך, וכו'. זה היה דבר הרבה יותר כולל והכל סבב סביב לאיזו אידיאולוגיה אתה משתייך אליה. המאה ה-20 קרויה "המאה של האידיאולוגיות הגדולות".

הבונד

לא במיקוד. אנחנו נדבר בעיקר על תנועות הנוער הציוניות. הסיבה: כי אנחנו חיים במדינה ציונית. אז לצורך הנקודה לא נדבר על "הבונד". הבונד לא קיים אחרי מלחמת העולם השנייה כי רובם נרצחו בשואה. הסיבה: הדתיים והחרידים, אם לא היו שייכים למפלגות דתיות, היו שייכים לבונד. זו תנועה קומוניסטית ולכן לא ציונית, ולא מרחיב עליה.

קונטקסט: מנהיג תנועת הבונד בורשה מת לפני 16 שנים, והגיעו לשם מכל העולם. חוץ מישראל. הציונות והבונד זרים. רוב האוכלוסיה היהודית בפולין הייתה שייכת לבונד, והציונים היו מיעוט, אך מי שלרוב הנהיג את המרידות היו הציונים והבונד לקח חלק (במקומות אחדים אף כנראה הנהיג). בגטאות הגדולים, בכולן, הציונים הנהיגו את המרדים.

תנועות הנוער

תנועות הנוער ידעו לפני כולם מה קורה במקומות אחרים. דיברנו על הקשריות (לא היו קשרים, כי גברים אפשר לזהות יהדות אם הוא נימול). הן היו עוברות בין הגטאות ומעבירות מידע. ככה הגיע המידע על ההשמדה לגטאות. תנועות הנוער הובילו בשלבים מאוחרים יותר את המרידות בגטאות.

עם עיבוש פולין ברחבה רוב הנהגת תנועת הנוער מזרחה. לאחר תקופה, חלק מהמדריכים חזרו לגטאות. ביניהם – מרגכי אנילביץ' מ"השומר הצעיר" שינהיב בעתיד את המרג בגטאות. תנועות הנוער באותה התקופה ניהלו מטבחים וכו', כארגון הרכי שיכול לגייס אנשים רבים. **למה הן היו רלוונטיות:**

- ערעור המסגרות החברתיות הקיימות
- ההנהגה היהודית המבוגרת וההורים התקשו להתסגל למצב החדש.
- חברי תנועות הנוער הצליחו להסתכל אל המצב החדש
- הקשר הקבוע של הצעירים עם תנועת התנוער הפכו את תנועת הנוער למקום שמקנה בטחון לצעירים מעורערים.
- חברי תנועות הנוער לא היו אחרים על משפחה ולכן לקחו יותר סיכונים.

מה הם עשו:

- לרוב, מתחו חברי תנועות הנוער ביקורת על מדיניות היוזנראט. בעיקר – בפתרון הסופי.
- חברי תנועות הנוער הבינו יותר מהר מהאחרים, ש"להוריד את הראש" ו"נתעלם וזה יעלם" לא יעובד. בין היתר בגלל שיש להם מידע מוקדם יותר לאזורים האזרחיים, וידע שהתחילה ההשמדה. המבוגרים לא האמינו ברובם, ואלו שהאמינו, קיוו להפטר ממנה בשיטות הישנות.
- אם לפני המלחמה תנועות הנוער הציוניות חינוכו לעליה לא"י, כרגע מכחישים לטובת כלל הציבור.
- הקמת מרכזי עזרה, חינוך ותרבות לתושבי הגטו (לא רק הילדים, אך בעיקר הילדים)

- יצירת קשרים עם גטאות אחרים – גטו ורשה שימש מרכז ממנו יצאו שליחים לגטאות אחרים כדי לפקח על קיום ופעילות תנועות הנוער ברים אחרות, ולהעביר מידע. הקשרים (ובעיקר קשריות) היו בעלי חזות ארית ולרוב זהות נוצרית שאולה. רבים מצאו את מותם.
- פרסום עיתונות מחתרתית – חרף האיסורים. [שרית מסבירה: "עיתון זה מן משהו כזה, שהיו מדפיסים על נייר, והיו בו כתבות, וטורים, ומגזינים"].

למה העיתונות נעשתה ע"י תנועות הנוער? כי להן הייתה את המידע. העיתונים לרוב היו על נייר דק, או עמוד אחד.

"חשוב שתבינו את זה – ילד שנכנס לגטו הוא לא ילד". ילדים בגטו במקרים רבים סדאגו למשפחתם, כלומר הביאו אוכל (נאמר דרך פרצות בגדרות ותעלות), דאגו לילדים בבית וכו'. לפעמים בידי ילד בגיל 8-9 הייתה האחריות בנוגע לאיזה אוכל יהיה למשפחה שלו. בגטו הורים לא יכלו לשמור על ילדים, ואף לפעמים המצב היה הפוך. זאת, בין היתר, כי רבים מההורים היו נשלחים לעבודות כפייה. את תפקיד ראש המשפחה תפסה פעמים רבות האישה. לא הייתה כמעט שום מסגרת לילדים.

דילמות היודנראטים

כאשר שואלים מה הדילמות של היודנראט – הן שתיים:

- מציאת איזון בין חובת הציות לגרמנים לבין טובת הגטו: הדילמה אינה לבצע את הפקודות, אלא איך לבצע אותן. יש איזון דק בין איך לסייע ליהודים, לבין איך לגרום לך להשאיר יודנראט ובחיים. עצם העובדה שהעלימו עין מאותם הילדים שהיבאו אוכל, זה גם משהו, במיוחד כאשר לדיד הנאצים הברחת אוכל דינה מוות. כמובן שהיהודים בגטו, שאינם היו יודנראטים, לא ראו את זה כטובה אלא כמובן מאליו ("ואנחנו לא שופטים אותם לגבי זה").

- כיצד להתמודד עם יחס הציבור היהודי ששנה ובז להם: זכרו, אחת ממטרות היודנראט זה להפנות את הזעם כלפיהם ולא כלפי הנאצים. לכן, "הקהילה הידוית במקרה הטוב שונאת אותם".

הבהרה: לא הכריחו כמעט אף אחד להיות יודנראט.

קורים כל מני דברים לא הוגנים: יהודים ספציפיים שניתנת להם האופציה ללכת לעבודות כפייה (ולקבל יותר כסף), שניתנת פעמים רבות למקרים שלהם (רצו להציל קודם כל את המשפחה שלהם). נוסף על כן, לעיתים גם חלוקת האוכל הייתה לא שווה.

"ויטמין P זה קיצור של פרוטקציה", וגטאות בהרבה מקרים שנאו אותם על זה. היה מדובר בעניין של חיים ומוות, לא על כסף או בגדים.

0.0.1 שתיקת הארכיון

ביום רביעי נראה את "שתיקת הארכיון". זהו סרט שצולם בגטו ורשה. קחו בחשבון ב-95% ממה שצולם בגטאות, היו צילומים של הנאצים. הסרט מעולם לא הופק. שליטת הארכיון מנסה להסביר את הצילומים, ואיך הם רצו להציג את הגטו, היהודים ואת עצמם.

.....

שחר פרץ, 2025

קופל ב-L^AT_EX ווצר באמצעות תוכנה חופשית בלנד